

प्रकाश रामचंद्र क्षीरसागर

मायेची पाखर घालणारा कवी

सोलापूर शहरात कवित्रय राहत असे. या कवित्रयातील शेवटचा दुवाही शनिवारी निखळला. कविवर्य संजीव, रा. ना. पवार आणि दत्ता हलसगीकर या तीन कवींमुळे स्वातंत्र्योत्तर कवितेच्या प्रांतात सोलापूरचा नावलौकिक वाढला होता. कवी संजीव हे तापट स्वभावाचे होते. रा. ना. पवार हेही फारसे कुणात मिसळत नसत. आपल्याच कवितेच्या विश्वात ते रममाण होत असतं. दत्ता हलसगीकर हे मात्र जनमानसात मिसळणारे कवी होते. नवोदितांचे ते आधारस्तंभ होते. कुणाही नवीन कवीला कवितेच्या प्रांताचा रस्ता दाखवून त्यावर वाटचाल कशी करावी, हे ते सांगत. नवकवींच्या कवितेला वळण लावण्याचे काम त्यांनी केले. चार ते पाच पिढ्यांतील कवींच्या कवितांवर त्यांनी संस्कार केले. तसे ते गुरुजीकवी नव्हते. त्यांनी कधीही नवकवींच्या कवितेत फेरफार केला नाही. परंतु ही कविता असते, ती अशी फुलवायची असते, कवितेची वाट बिकट असते परंतु बिकट वाट वहिवाट तू कधीही सोडू नकोस, असे ते सांगत. माझ्या कवितांवरदेखील त्यांचे उपकार आहेतच. महाविद्यालयात शिकत असताना, त्यांची माझी भेट झाली. त्याचवेळी त्यांनी माझी कवितेच्या प्रांतातील वाटचाल निश्चित केली.

त्यांची कविता अगदी साधी असे. ते बालकविता लिहिताना बालांहून लहान होते. मोठ्यांसाठी कविता लिहिताना ते सात्त्विक कविता लिहीत. त्यांच्या कविता अगदी सरळमार्गी असतं. झभेटेन नरु महिन्यांनीफही कविता लिहिणारे कवी कुंजविहारी त्यांचे मामा. दत्ता हलसगीकरांनी वयाच्या सातव्या वर्षी पहिली कविता लिहिली. अखंड कवितेत रममाण झालेला हा कवी. कवितेत कोणत्याही प्रतिमेची पुनरावृत्ती नाही की कसलाही आवेश नाही. लक्ष्मी विष्णू मिलमध्ये काम करित असताना ते जसे साधे होते तसेच अगदी परवापरवा पर्यंत तसेच राहिले. लक्ष्मी विष्णू मिलचे त्यावेळचे व्यवस्थापक हिमांशू कुलकर्णी यांच्यातील कवीही त्यांनी जागा ठेवला. हिमांशू कुलकर्णी हे गजलकार झाले. त्यांच्या पहिल्या गजलसंग्रहाच्या प्रकाशनाला दत्ताजींनी सुरेश भट यांना आणायला लावले होते.

दत्ता हलसगीकर यांना कुणीही भेटायला गेले की झ्या 55 देवाफअशी प्रेमळ हाक ते मारत. त्यांना भेटणारा पहिल्याच भेटीत अगदी जुना स्नेही बनत असे. कवी आणि कवितेच्या पिढ्या घडविणारा मार्गदर्शक असा नावलौकिक त्यांना आपसूकच मिळाला. परंतु मी यांना घडविले, मार्गदर्शन केले असा त्याचा त्यांनी बाऊ केला नाही. कसलाही अभिनिवेश न बाळगणारा, मनमिळाऊ बाण्याचा हा कवी. निसर्ग असो की समाजातील व्यंग्य असो. त्यावर अगदी मृदू, हळुवारपणे प्रहार करणारे हलसगीकर. मी मोठा कवी आहे, हा नवकवी आहे, असा भेद बाळगताना मला कधीच दिसले नाहीत. सर्वांनाच समान वागणूक त्यांच्याकडे मिळत असे. घरी कुणीही गेले की आदरातिथ्य करण्यात कधीच त्यांच्या पत्नीने कंटाळा केला नाही की आता सूनबाईंनी.

आई, सुट्टी लागली या बालकवितासंग्रहातून त्यांचे ममत्व जाणवते. साधी शब्दकळा, कोणत्याही गूढ प्रतिमांचा आधार नाही. अगदी रा. ना. पवार सांगत त्याप्रमाणे कविता कशी असावी, अगदी साधी असावी, असे ते सांगत. छंदात लिहा की मुक्तछंदात लिहा मात्र आपल्या लेखनाशी प्रामाणिक राहा, असाच त्यांचा आग्रह असे. कवितेवर निस्सीम प्रेम करणारा कवी अशी त्यांची ख्याती होती. जवळजवळ सर्वच दिवाळी अंकातून त्यांचा राबता असे. अस्सल सोलापुरी कविता लिहिणारा असाच त्यांचा नावलौकिक. सोलापूरला साहित्य संमेलन झाले त्यावेळी सोलापूर जिल्ह्यातील अनेक कवींना संधी देण्यासाठी त्यांनी केलेला प्रयत्न नवोदितांना प्रोत्साहन देणाराच होता. अगदी नामवंतांच्या कविसंमेलनाइतकीच दाद त्यावेळी मिळाली, त्याचा आनंद त्यांनी व्यक्त केला होता. महाराष्ट्र साहित्य परिषदेचे कार्य सोलापूर जिल्ह्यात पसरविण्यासाठी ते झटत असतं. मायेची पाखर घालणारी त्यांची कविता आता वाचायला मिळणे दुर्मिळ होणार आहे, हे तितकेच खरे.

लोकांतात राहूनही एकांतवास कसा मिळवावा, हे त्यांच्याकडूनच जाणून घ्यावे. साहित्यिक चळवळीत ते सक्रिय असतं. हृदयाची अवघड शस्त्रक्रिया झाल्यानंतर ते परत काही महिन्यांनी पुन्हा साहित्यिक चळवळीत सक्रिय झाले. त्यांनी नव्या जोमाने लेखन सुरू केले. कार्यक्रमात पहिल्यासारखे हिरिरीने भाग घेता आला नाही तरी ते फार काळ घरी बसून राहिले नाहीत. सोलापुरातील ज्या ज्या साहित्यिकांचे विशेषतः कवींचे निधन झाले आहे, त्यांच्या कवितांचे स्तंभ असलेले स्मृतिवन उभारण्यासाठी त्यांनी केलेला प्रयत्न सोलापूरच्या साहित्यविश्वाचे जगाला दर्शन घडविणारेच होते. अगदी अलीकडेच म्हणजे मे महिन्यातच त्यांनी स्मृतिवनात चंद्रभूषण कुलश्रेष्ठ यांच्या कवितेचे शिल्प उभा करण्यासाठी त्यांनी खूप धडपड केली होती. दुष्काळग्रस्त जिल्ह्यात राहूनही त्यांच्या कवितांतून रुक्ष विषय कधी आले नाहीत. मृदू मवाळ बोलणे हे त्यांचे खास वैशिष्ट्य. सोलापूर हे गिरणगाव. गिरणी कामगारांच्या व्यथांनाही त्यांनी आपल्या कवितेतून वाचा फोडली. मध्यमवर्गीय माणूस कसा जगतो, याचे दर्शन त्यांच्या कवितेतून घडत असे. प्रांजळ मनाच्या कवितांचा मनस्वी प्रवास करणारा हा कवी निगर्वी होता. पुन्हा आता त्यांच्या तोंडून झ्या55 देवाफअसे प्रत्यक्ष किंवा फोनवरही झड्डबोला देवाफअसे ऐकायला मिळणार नाही, याची खंत आणि हुरहूर कायमची लागून राहिल.

